

Metodskrift för Studieförbundet Vuxenskolan Örebro läns projekt *Utveckling från dag ett*

En beskrivning av arbetssätt på individ- och samhällsnivå för en förbättrad
asylmottagning och en förkortad etableringstid

Asyl-, migrations- och integrationsfonden
främjar migrationens möjligheter

**Vi gör inte
skillnad. Det
gör skillnad!**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>Inledning</u>	<u>3</u>
<u>Bakgrund</u>	<u>4</u>
<u>Projektets syfte, mål och arbetsmodell</u>	<u>5</u>
<u>Målgrupp</u>	<u>6</u>
<u>Projektets utbildningsmodell</u>	<u>6</u>
SAMHÄLLSORIENTERING	9
KOMPETENSKARTLÄGGNING OCH ARBETSMARKNAD	10
DELTAGARUTVÄRDERING AV PROJEKTETS UTBILDNINGSMODELL	14
HEMLANDSMENTORER	14
<u>En samordnad mottagarorganisation för en förbättrad asylmottagning</u>	<u>15</u>
<u>Slutsatser på individ- och samhällsnivå</u>	<u>17</u>

Inledning

Hej och välkommen att följa med oss på en resa som började under senhösten 2014 på en flyktingmottagning i norra delen av Örebro län där vi bestämde oss för att göra skillnad för människor som befinner sig i asylprocessen genom folkbildningsinsatser. Vi har gjort den här resan tillsammans med många fantastiska människor och underbara samarbetspartners. Vi har hjälpts åt i med- och motgång och tillsammans lyckades vi ändra formen på normen!

I den här metodskriften får du ta del av det arbetssätt som vi på Studieförbundet Vuxenskolan (SV) Örebro län har utvecklat i projektet "Utveckling från dag ett", i syfte att skapa förutsättningar för en förbättrad asylmottagning och en förkortad etableringstid genom insatser på individ- och samhällsnivå. Metodskriften består av tre delar:

- **1** – Är den skrift som du har framför dig och som beskriver projektets arbetssätt på en övergripande nivå,
- **2** – Projektets utbildningsmodell för cirkelledare och deltagare (finns på vår [hemsida](#))
- **3** – Följeforskarens rapport av en samordningsmodell för förbättrad asylmottagning (finns på vår [hemsida](#))

Metodskriften inleds med en beskrivning av projektets bakgrund, syfte och mål för att du som läsare ska få ta del av de drivkrafter som bidrog till att vi började arbeta med detta projekt. Därefter beskrivs projektets utbildningsinsatser på individnivå för att förbättra asylmottagningen och förbereda individen för etablering i samhället, och innehåller utbildning i svenska, samhällsorientering och arbetsmarknadskunskap. Vi kommer också att kort beskriva projektets arbetssätt på samhällsnivå, där vi har utvecklat och utvärderat en långsiktig hållbar stödstruktur och modell för mottagning, integration och etablering av asylsökande. I projektet har en följeforskare studerat Laxå kommun, som varit projektets piltokommun, och utvärderat en samordnad mottagarorganisation där kommunens aktörer tillsammans med myndigheter, ideell sektor och näringsliv, utarbetat en gemensam plan för hur asylsökande bör tas emot och ges bästa förutsättningar under sin asylsökningstid.

Vi är övertygade om att förebyggande insatser under asyltiden är en investering i framtiden. Följ gärna med oss på vår resa!

Bild: Bakre raden (fr.vä) Björn Brunnberg, avdelningschef, Linda Nors, projektkoordinator, Ibrahim Altamimi, utbildningsledare. Främre raden (fr. vä) Jeanette Ohlsson, projektledare, Shahla Ojagh, utbildningsledare, Denana Holmberg utbildningsledare och Emelie Carlsson, kommunikatör.

Vi gör inte skillnad – det gör skillnad!

Bakgrund

I samband med att Sverige under åren 2015–2016 tog emot ett stort antal människor på flykt blev det tydligt att det rådde en bristande beredskap och avsaknad av samordning. Regeringen gav i juni 2016 ett uppdrag till utredaren Gudrun Antemar att leda arbetet med att utvärdera berörda aktörers hantering av flyktingsituationen i Sverige 2015, genom en kartläggning av händelseförloppet och en analys av regeringens, de statliga myndigheternas, kommunernas och landstingens hantering av situationen. I betänkandet ”Att ta emot människor på flykt. Sverige 2015” (SOU 2017:12) beskriver Antemar hur myndigheternas bristande beredskap påverkade förutsättningarna för asylsökande till ett värdig mottagande, vilket försvårar och försenar individens etablering i samhället.

Vi såg detta på nära håll i Ställdalen, i en flyktingförläggning i norra delen av Örebro län, under senhösten 2014. SV Örebro läns avdelningschef åkte till flyktingförläggningen och möttes av asylsökande som klev av bussen. Det var mörkt och kallt och vuxna och barn hade badtofflor på sig och klev ut i snön. Detta var startskottet för vår resa med en övertygelse om att folkbildningen har en stor plats att fylla under asyltiden.

Under den här tiden fick inte folkbildningen ersättning för att bedriva studiecirkelar med

individer som saknar personnummer, men SV Örebro län gick in med en massiv satsning och cirka ett år senare ändrades regelsystemet och tillfälligt statsbidrag för målgruppen gavs. Det extra anslaget gav oss möjlighet att arbeta med asylsökande, men regelverket bidrog till att det handlade om kortsiktiga insatser med styrda medel. Med hjälp av projektmedel från Asyl- migrations- och integrationsfonden (AMIF) fick vi möjlighet att utveckla ett långsiktigt arbete.

SV Örebro läns drivkraft att arbeta med asylsökande baserar sig på ett humanitärt perspektiv om alla människors lika värde och rättigheter. Genom folkbildningens pedagogik och arbetssätt kan vi skapa förutsättningar för människor att påbörja en bildningsresa utifrån deras individuella förutsättningar. Som projektägarens avdelningschef brukar säga:

“Vi är en liten kugge i ett stort samhällsbygge”

SV Örebro län har genomfört projektet ”Utveckling från dag ett” under perioden juni 2016 till januari 2019. Projektet har gett oss förutsättningar att arbeta med att utveckla en metod som förbättrar asylmottagning och ger goda effekter för en snabbare etablering och lyckad integration.

Projektets syfte, mål och arbetsmodell

Projektets övergripande syfte har varit att skapa förutsättningar för en förbättrad asylmottagning och en förkortad etableringstid genom insatser under asylprocessen.

I projektet har vi strävat efter att bidra till en välkomnande och inkluderande asylprocess som påskyndar etablering genom förbättrade språkkunskaper, kartläggning av studie- och yrkesbakgrund samt kontakter med arbetsmarknaden, redan under asyltiden. Vi har sett vikten av att erbjuda insatser under asyltiden och att bygga dessa utifrån individens intresse och behov där de får egenmakt att påverka sitt liv.

Utbildningsmodellen har byggt på insatser i svenska, samhällskunskap och arbetsmarknadskunskap för att rusta individen och förkorta tiden till.

Projektet har också initierat och utvärderat en samordnad mottagarorganisation för en förbättrad asylmottagning, tillsammans med Laxå kommun, som varit projektets pilotkommun. En följeforskare från Örebro universitet har följt arbetet och skrivit en forskningsrapport som heter ”Entreprenöriell bricolage för innovativ asylmottagning med förkortad etableringsprocess: En fallstudie av Laxå samhälle”. Mottagarorganisationen,

eller asylnätverket som Laxå själv kallar gruppen, består av kommunala aktörer, myndigheter, ideell sektor och näringsliv, som tar ett gemensamt ansvar för att asylsökande tas emot och ges bästa förutsättningar att etablera sig i kommunen.

Projektets mätbara mål har varit att utbilda 1200 asylsökande i svenska språket och samhällskunskap, parallellt med att vi erbjuder kompetenskartläggning. Vi har även haft som mål att utveckla en modell med en anpassad pedagogik för 100 analfabeter i samarbete med föreningslivet. I projektet har vi haft som mål att erbjuda 300 personer arbetsmarknadsinsatser. För projektets efterlevnad har målet varit att utbilda mellan 10-20 hemlandsmentorer, som utbildats till som cirkelledare i projektets utbildningsmodell.

Målgrupp

Projektets primära målgrupp har varit asylsökande tredjelandsmedborgare, vilka under projekttiden utvidgades och även omfattade personer med tillfälliga uppehållstillstånd. Under projektperioden har vi nått drygt 900 asylsökande i projektets utbildningsmodell.

Projektets målgrupp på samhällsnivå har bestått av aktörer som i sina uppdrag möter och påverkar asylsökande både strategiskt och operativt under asyltiden, till exempel Migrationsverket, Länsstyrelsen, Arbetsförmedlingen och kommunen samt civilsamhällets aktörer bestående av studieförbund, folkhögskolor, kyrkan, idrottsrörelser med flera. Dessa aktörer har ingått i projektets samordningsmodell, men vi har också mött dem i till exempel olika utbildningsinsatser.

Projektets utbildningsmodell

Projektets utbildningsmodell har bestått av svenska, samhällsorientering och arbetsmarknadskunskap för att rusta och förbereda asylsökande för fortsatta studier eller arbete efter uppehållstillstånd. I projektet har tre flerspråkiga utbildningsledare utbildat drygt 900 unika individer under 2,5 år. I texten nedan beskrivs de olika stegen mer ingående, med fokus på de framgångsfaktorer som identifierats.

Utbildning i svenska

Projektet har utarbetat en utbildningsmodell i tre steg. Steg 1 vänder sig till analfabeter eller personer med kort utbildning. Utbildningsmaterialet som används är på lätt svenska. Med hjälp av folkbildningspedagogiken blir deltagaren delaktig i undervisningen och får lära sig språket genom enklare fraser och uttal. Steg 2 riktar sig till personer som kan tala, göra sig förstådda och skriva enklare stycken. I steg 2 får deltagarna fördjupa sig i grammatik och träna uttal. Steg 3 bygger på en fördjupning i svenska med fokus på konversation, kombinerat med kunskap om det svenska samhället. De olika delarna i steg 3 beskrivs mer ingående under rubriken "samhällskunskap".

I utbildningsmodellens steg 1 till 3 används ett egenproducerat material som ger en grund att arbeta utifrån (och utgör del 2 av metodskriften). I grupper med analfabeter har vi

endast använt ett vårt egna material, medan fördjupningsmaterial från olika aktörer har använts i steg 2 och 3, till exempel från hemsidan www.lektion.se.

Studiematerialet ska fungera som introduktion och vägledning till utbildningsledaren, men vi utgår hela tiden från individens förutsättningar och behov som styr innehållet i undervisningen. I utbildningssituationen fångar utbildningsledarna upp frågeställningar och funderingar från deltagarna. Det har visat sig lättare att motivera deltagarna då de får prata om vardagen och ta upp problem de stött på och på så sätt använda olika "case" i inläringen av språket. Vi har också erfarit att tillit är en viktig del för deltagarna att våga delta och samtala i gruppen. Utbildningsledarna har arbetat med att stärka deltagarnas självkänsla och tillit till varandra och ledarna.

I deltagarutvärderingar framgick det tydligt att många deltagare önskade mer konversation för att lära sig uttal, då det är en viktig del för att bli inkluderad i samhället. Deltagare berättar att de exempelvis har sagt "hora" istället för "hurra", "pissa" istället för "pizza" och hur det fått dem att känna sig utanför. Deltagarnas synpunkter bidrog till att steg 3 utvecklades med fokus på konversation utifrån olika temaveckor.

Vi såg utmaningar kopplade till jämställdhet och familjesituationen i undervisningen som bidrog till att män och kvinnor inte kunde delta på lika villkor. En del kvinnor fick stanna hemma för att ta hand om barnen i brist på barnomsorg, vilket bidrog till att vi erbjöd utbildningspass olika tider på dygnet så att mannen och kvinnan kunde turas om att komma till undervisningen. Andra faktorer, utifrån jämställdhetsperspektivet, är en undervisning med både män och kvinnor i samma grupp, vilket har varit självklart för oss. Blandade grupper var problematiskt i början då vissa kvinnor var tysta för att visa respekt. Vi arbetade mycket med att bygga självförtroende och tillit och prata om vad som gäller i den svenska kulturen, vilket medförde att alla deltog på lika villkor efter ett tag. När nya deltagare kom in i gruppen fick ledarna arbeta med att skapa tillit i gruppen igen.

I intervjuer med utbildningsledarna inför slututvärderingen av projektet ställdes frågor kring hur de har hanterat konflikter i grupperna. Ledarna berättar att deras kulturförståelse underlättat i uppkomna konflikter. En ledare nämner ett exempel då han pratade om nationer i undervisningen och frågade kring invånarantal och använde Kurdistan som exempel. Detta gav upphov till konflikt då det rörde delade meningar om vilka som är kurder och vad som räknas som Kurdistan. Han kunde lösa konflikten genom att förstå hur de andra deltagarna resonerade, men också genom att använda sig själv som exempel. Han berättade själv om när han kom hit för ett par år sedan som ensamkommande och förde en diskussion kring vikten av att inte ta med sig gamla konflikter till Sverige.

Frågor ställdes också till ledarna kring deltagarnas möjlighet att påverka innehållet i undervisningen. Ledarna berättade att all undervisning är behovsstyrd och att det är deltagarnas intresse som påverkar inriktning, vilket leder till att alla är delaktiga, blir engagerade och hjälper varandra. Deltagare beskriver att de uppskattar friheten i studiecirkelarna och att ledarna alltid använder det där lilla extra för att alla ska förstå. Utbildningsledarna utgår ofta från exempel knutna till vardagslivet för att skapa förståelse. Ett exempel är när deltagarna ska lära sig siffror och ledarna använder klockans siffror för att lära ut siffror.

Språknivåtest

För att ge individen goda förutsättningar att lära sig ett nytt språk, görs ett språknivåtest innan deltagaren startar utbildningen. Nivågraderingen syftar till att deltagarna ska hamna i rätt grupp utifrån deras förkunskaper. Testets primära syfte är att avgöra i vilken klass deltagaren ska placeras, utifrån projektets tre utbildningssteg. Testerna används också till att följa upp eleverna, dels för att flytta deltagarna till nästa steg och dels för att säkerställa att undervisningen har medfört ökade kunskaper.

Som ideell aktör har vi inte tillåtelse att använda SFI:s nationella tester, vilket kräver examinationsbehörighet från Skolverket. Vi har istället använt oss av ett eget nivågraderingstest som är utarbetat för att motsvara SFI:s nationella test.

Vi har sett att nivågraderingstesterna bidragit till homogena grupper språkmässigt, vilket lett till att deltagarna känner trygghet och vågar konversera, då alla är på samma nivå. Homogena grupper har också underlättat för utbildningsledarna, då de kan använda samma material i klassen. I början av projektet utbildade vi på asyflörläggningar med stora heterogena grupper, vilket innebar att utbildningsledarna fick hantera analfabeter i samma grupp med högutbildade. Efter att vi utvecklade utbildningsmodellen med tre steg utifrån nivågraderade grupper, fick vi bättre resultat.

Utöver dessa nivågraderingstester har vi samarbetat med SFI Allévux från Sydnärkes utbildningsförbund i Hallsbergs kommun där 122 asylsökande i vår undervisningsmodell fått möjlighet att göra SFI:s nationella provningar. Deltagare har fått anmäla sig till utbildningsledarna, som beslutat vilka som får göra provningen baserat på om utbildningsledarna bedömer att de har möjligheter att klara det nationella testet. Alla deltagare som gjorde provet utom två klarade det.

Bild: Lena Hansson, rektor SFI Allévux, Sydnärkes Utbildningsförbund och Jeanette Ohlsson, projektledare SV Örebro län

Deltagarens möjlighet att redan under asyltiden göra det nationellt giltiga SFI-provet kan bidra till att förkorta eller helt eliminera tiden hos SFI vid ett godkänt uppehållstillstånd. Prövningen ger också förutsättningar till att skapa egenmakt hos individen och är en del i projektets arbete med att göra asyltiden meningsfull för den enskilde individen. Projektets utbildningsmodell har via samarbetet fått ett mätinstrument som visar hur studiecirkelarna i projektet står sig mot SFI:s krav.

Samhällsorientering

Samhällsorienteringen har ingått som en del i utbildningsmodellen under steg 1 och 2, men har även fördjupats i steg 3. Steg 3 innehåller tio temaveckor (två veckor per tema), inom bland annat ämnen som vardagsekonomi, arbetsmarknad, bostad, demokrati och föreningsliv. Under temaveckorna har vi haft olika externa föreläsare för att fördjupa kunskaperna och ge möjlighet till nätverk mellan asylsökande och det omgivande samhället. Föreläsningarna har bland annat handlat om egenvård med sjuksköterska från region Örebro län och vi har också anordnat studiebesök på ett flertal arbetsplatser.

Samhällsorienteringen i undervisningen har varit vardagsnära och byggt på upplevda händelser. Ett exempel är en man som blev bestulen på sitt bankomatkort och hur detta ledde till att undervisningen kom att handla om var man vänder sig för att anmäla en stöld och hur processen kring detta ser ut. Kombinationen svenska och samhällsorientering har visat sig framgångsrik genom att deltagarna direkt kan koppla språket till en verklig händelse. Deltagarna har också känt sig lyssnade till, sedda och bekräftade genom att vi tagit upp upplevda problem eller frågeställningar och väglett dem med hjälp av gruppen.

Deltagarna har visat ett stort intresse av att förstå samhället och sin roll under asylprocessen. Projektets utbildningsledare har lagt stor vikt vid att samtala med

deltagarna om demokrati med fokus på rättigheter och skyldigheter, till exempel att vi i Sverige har yttrandefrihet och vad det innebär. Inte minst då personer i samma undervisningslokal kan befinna sig i krig i sina hemländer och där ett auktoritärt styre funnits i generationer.

Kompetenskartläggning och arbetsmarknad

En viktig del för att underlätta etableringen är att rusta individer med olika förberedande arbetsmarknadsinsatser redan under asyltiden. Målgruppens tidigare erfarenheter, utbildnings- och yrkesbakgrund har kartlagts i projektet, vilket underlättat samt påskyndat etableringen och egen försörjning. Totalt har 301 personer fått stöd i att skriva CV under asyltiden.

Under projektets inledande planeringsfas fanns ett behov av att fastställa vilken metod vi skulle använda för att genomföra kompetenskartläggning och ge deltagarna stöd i att skriva CV. Arbetsförmedlingen var under den här perioden i en upphandlingsfas utifrån vilken metod de skulle använda. Vår ambition var att använda samma metod som Arbetsförmedlingen för att på så sätt överbrygga asyl- och etableringstiden.

Upphandlingen drog ut på tiden och i väntan på vilken leverantör som skulle upphandlas av Arbetsförmedlingen, valde vi att använda valideringssystemet Atlas som följer EQF; det europeiska ramverket för kvalifikationer och är en metod för att kunna jämföra kompetenser mellan olika länder. Utbildningsledarna utbildades i metoden och påbörjade arbetet, men det visade sig alltför tidskrävande för att nå en så pass stor grupp som projektet arbetade med. Ett annat hinder för valideringsverktyget Atlas var att det krävdes alldeles för mycket i språkkunskaper, till exempel kunskap om personliga egenskaper eller förklaringen av olika yrkeskategorier, som inte alltid överensstämde mellan olika länder.

Projektet valde att gå över till Jobskills i samband med att Arbetsförmedlingens upphandling blev klar. Utbildningsledarna fick utbildning i metoden och har introducerat asylsökande i appen tillsammans med Jobskills handledare. Under delar av projektperioden har Jobskills haft handledare på plats hos oss en dag i veckan för individuella utbildningar med asylsökande. Att ge individuellt stöd har varit framgångsrikt för deltagarna då de haft möjlighet att ställa specifika frågor. Utbildningsledarna har också hjälpt ett flertal deltagare att skriva egna detaljerade CV:n, till exempel för personer som har yrkeserfarenhet inom branscher som saknar motsvarighet i Sverige.

Bild: Shahla Ojagh, utbildningsledare med besök från Shawbo Jaf och Mohammad Khalid Nazari, från Arbetsförmedlingens Jobskills

I utvärdering av utbildningsmodellen har utbildningsledarna fått beskriva vad som behöver utvecklas för att ge asylsökande goda förutsättningar att arbeta med kompetenskartläggning. Utbildningsledarna framhåller vikten av att ge stöd i att skriva personliga brev, som inte ingår i Jobskills erbjudande. Under projektet arbetade utbildningsledarna med att låta deltagarna öva på att skriva personliga brev. Lektionerna handlade bland annat om att deltagarna fick prata om olika egenskaper och hur man kan beskriva sig själv i ett personligt brev. I undervisningen arbetade de också med att förbereda deltagare inför intervju med arbetsgivare. Detta arbetssätt har varit möjligt i de grupper som har goda språkkunskaper.

Under projektets första termin hade vi som målsättning att deltagare skulle erbjudas praktik. Projektägaren hade inlett en satsning tillsammans med Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Arbetsförmedlingen för att matcha asylsökande med arbetsgivare inom de gröna näringarna. Vi förmedlade flera praktikplatser under sex månader, några av dem ledde även till anställning. Vi stötte dock på problem som bland annat hade med försäkringsfrågor att göra. Arbetsförmedlingen uppgav också att flera nyanlända var praktiktrötta under etableringen, då de haft flera praktikperioder under asyltiden som inte lett till jobb. Vi såg också att kunskapen om svensk arbetsmarknad saknades och att behovet av arbetsförberedande insatser var stort både inför CV-skrivning och praktik/anställning. Utifrån den erfarenheten inledde vi arbetet med att erbjuda arbetsmarknadsförberedande insatser istället för praktik, till exempel stöd i att skriva CV, arbetsplatsbesök, föreläsningar och fördjupade kunskaper om svensk arbetsmarknad. Deltagarna har under steg 3 fått fördjupade kunskaper om svensk arbetsmarknad utifrån teman om sociala koder, kulturkrockar, bemötande och kroppsspråk, vilket bidragit till förbättrade chanser till arbete.

Andra delar där vi arbetat med en inkluderande arbetsmarknad för att skapa förutsättningar för nyanlända att få anställning var under arrangemanget "LikaOlika" som

vi arrangerade under Örebro kommuns mänskliga rättighetsvecka. Temat för en av dagarna var kulturkrockar och hur det kan försvåra vid anställning.

Vi har också bjudit in olika arbetsgivare till gruppmöten, till exempel med bemanningsföretag, samt varit på studiebesök hos olika arbetsgivare. Vid ett tillfälle var Komvux och informerade om att studera vidare. Coompanion har anordnat föreläsningar om att starta eget. Andra delar under arbetsmarknadsinsatser har varit deltagande på jobbmässor där asylsökande i projektet har fått förbereda sig inför mässorna, till exempel använda lektioner för att lära sig om de olika arbetsgivarna för att kunna orientera sig och få rätt kontakter.

Under projektperioden fick flera personer anställning med stöd från utbildningsledarna, vilka fungerat som referens då asylsökande saknar nätverk i Sverige som kan bekräfta deras personliga lämplighet eller yrkeserfarenhet. Vi har också fått förfrågningar från ett flertal arbetsgivare som önskar rekrytera arbetskraft och där projektets utbildningsledare fått i uppdrag att ta fram lämpliga kandidater för intervju. Projektet har blivit en slags rekryteringsbas och utgjort relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Utbildning för analfabeter – praktisk svenska i samarbete med föreningsliv

I projektet har en samordnare för ideell sektor ingått i arbetet för att skapa möjligheter till praktisk svenska i samarbete med föreningsliv. Arbetssättet växte fram i samband med att vi mötte ett stort antal deltagare som är analfabeter eller praktiker med låg studievana. En anpassad pedagogik med små grupper har varit en del i att förse målgruppen med språkkunskaper, men vi har också använt metoder för att deltagare ska få lära sig svenska i en praktisk kontext, till exempel i samarbete med föreningsliv. Vi har sett goda effekter av att utöva ett intresse, till exempel matlagning och körsång, samtidigt som man lär sig ett nytt språk. Samarbetet med etablerade föreningar bidrar också till att asylsökande får nya nätverk med etablerade svenskar.

De analfabeter vi mött har kommit från olika länder och har med sig olika erfarenheter, vilket innebär att den första träffen är oerhört viktig för att förmedla trygghet. Utbildningsledarna har arbetat med att skapa trygga relationer i utbildningsgruppen, inte minst för att både kvinnor och män ska våga komma till tals. Vi har arbetat i mindre grupper med maximalt tio deltagare per grupp. Andra viktiga aspekter i utbildningsgrupperna, speciellt i en grupp med analfabeter, är att lyssna, motivera och vara närvarande (och där ett fast kursupplägg ibland får läggas åt sidan). I grupper med analfabeter och nybörjare används mycket bilder och varje del upprepas flera gånger. Stress och oro försvårar inläringen, vilket innebär att undervisningen sker i en lugn takt. Parallellt med arbetet höjs deltagarnas självkänsla och självförtroende. Deltagarna har med sig kunskaper från sitt hemland och utbildningsledarna använder dem. Att bli sedd, få beröm och bekräftelse bidrar till att deltagarna växer och blir motiverade. Totalt har vi

utbildat 135 asylsökande i projektets anpassade utbildningsmodell för analfabeter.

Vi har också arbetat med att etablera mötesplatser med föreningslivet, vilket bidragit till att asylsökande getts tillfällen att möta andra människor i gemensamma intressen och fördjupa kunskaperna i svenska. Dessa mötesplatser har skapat tillfällen för integration och samhörighet. Att skapa kontakter mellan asylsökande och föreningsliv i ett tidigt skede är också viktigt för att motverka isolering.

Projektet har till exempel genomfört samtalsgrupper för kvinnor kring kvinnans rättigheter och hur det är att leva som förälder i Sverige. Vi har också organiserat promenader i Laxå kommun med asylsökande kvinnor som deltog i undervisningen och en grupp svenska kvinnor som promenerade varje vecka i samarbete med Örebro läns idrottsförbund och Sisu. Vi har också varit delaktiga i att anordna föreningsmässor som lett till att asylsökande fått större kunskap kring de föreningar som finns lokalt på orten och kunnat knyta kontakter med medlemmar som har samma intressen.

Projektägaren beviljades under 2017–2018 medel från Länsstyrelsen inom ramen för Tidiga insatser för asylsökande (TIA) för projektet ”Kulturföreningar – en unik metod för jämställdhet och mångfald i föreningslivet” som syftade till att utveckla en föreningsmodell som bidrar till att tillgängliggöra föreningslivet för nya medborgare och främja ett aktivt föreningsliv. Kulturföreningen kännetecknas av att styrelsens sammansättning och dess medlemmar består av asylsökande, nyanlända och etablerade svenskar, både kvinnor och män, med syfte att spegla ortens sammansättning av invånare. Ett flertal asylsökande rekryterades från projektet ”Utveckling från dag ett” och fick utbildning i föreningsliv samt ingick i kulturföreningarnas styrelse som ledamöter.

Ett annat parallellt projekt, med asylsökande som målgrupp, har varit ”Mångfaldsåret” som genomfördes under 2017 med finansiering från Laxå kommun och fonden för integrationsfrämjande åtgärder. Inom ramen för projektet anordnades mötesplatser i Laxå kommun utifrån temat högtider och årstider. Etablerade svenskar och asylsökande möttes i gemensamma aktiviteter, till exempel i firandet av Ramadan eller Sveriges nationaldag.

Projektägaren har också fått projektmedel från Laxå kommun under 2018 för projektet ”Allemansrätten för nya äventyrare” som erbjudit asylsökande aktiviteter för att vistas i naturen och få ökad kunskap kring allemansrätten.

Projektet har goda erfarenheter av att samarbeta med andra ideella aktörer på olika platser i länet. I början var det många aktiviteter som krockade tidsmässigt, men genom samordning kunde vi hitta lösningar, till exempel upprättades digitala veckokalendrar där den asylsökande individen sattes i centrum och vi andra aktörer samordnade oss och erbjöd aktiviteter olika dagar. Vi strävade också efter att erbjuda aktiviteter anpassade

efter busstider eller anordna barnpassning för att alla i familjen skulle få möjlighet att delta.

Deltagarutvärdering av projektets utbildningsmodell

För att bidra till en förbättrad asylmottagning är det avgörande att målgruppen kommer tills tals och får dela med sig av sina upplevelser och förslag till förbättringar. I projektet hade vi en ambition att använda en referensgrupp för att få synpunkter på projektets utbildningsmodell, men på grund av att deltagare som befinner sig i asylprocessen flyttar eller får avslag, var det svårt med kontinuitet i arbetet. Vi valde istället att använda oss av enkäter för att få svar på frågor om vår utbildningsmodell. Totalt genomfördes 72 enkäter med ett brett urval av deltagare med olika studievana.

Totalt svarade 72 asylsökande på en enkät samt att sju deltagare djupintervjuades under januari till juni 2018. Frågeställningarna har haft fokus på utbildningsmodellen och deltagarna har fått svara på öppna frågor om vad de upplever som bra, mindre bra samt ge förslag på förbättringar.

Majoriteten svarade att de önskar undervisning fem dagar i veckan. Projektet erbjöd tre dagar i veckan och hade inte möjlighet till fler på grund av personella resurser. I intervjuer framkommer att undervisningen är viktig dels för att lära sig språket, men även för att finnas med i ett socialt sammanhang och få vardagsrutiner.

Vi fick positiv respons på undervisningsmodellen, där många deltagare uppgav att de börjat i projektet utan att kunna ett enda ord svenska och idag kan tala och förstå svenska på en grundläggande nivå. Efterfrågan har varit stor på samhällskunskap och arbetsmarknad efter att man fått grundläggande kunskaper i svenska språket. Majoriteten vill veta mer om Sveriges lagar, regler, arbetsmarknad etc. Samhällskunskapen har varit viktig anser deltagarna och nämner till exempel demokrati, sociala koder, Sveriges grundlagar och skillnad mellan olika kulturer som viktiga delar för att förstå det svenska samhället.

I enkätsvar och intervjuer beskriver asylsökande att utbildningsmodellen skapat goda förutsättningar för deltagarna att lära sig språket och förstå samhället. Deltagarna lyfte också fram deras eget deltagande i lärandet som bidragit till motivation och att de lärt sig svenska och samhällskunskap utifrån vardagshändelser. Deltagarna uppger att de upplever en stor delaktighet i undervisningen.

Hemlandsmentor

Projektet har utarbetat en modell för hemlandsmentor som bygger på att säkerställa en fortlevnad genom att utbilda cirkelledare i projektets utbildningsmodell. Projektet har utbildat totalt 13 hemlandsmentor och majoriteten av dem har själva varit deltagare hos

oss under asyltiden. Vid uppehållstillstånd har de rekryterats och anställts som cirkelledare och undervisar idag andra asylsökande hos projektägaren.

Hemlandsmentorerna har egen erfarenhet av vad det innebär att komma till ett nytt land utan att kunna språket. De har också en förståelse av olika utmaningar kopplat till att lära sig svenska språket, till exempel svårigheter med en annan ordföljd och uttal, vilket underlättar för dem att lära ut.

Projektets utarbetade mentorskapsmodell används för att säkerställa att de nya ledarna arbetar enligt projektets utbildningsmodell och för att kvalitetssäkra metoden. Alla hemlandsmentorer deltar i en cirkelledarutbildning anpassad efter projektets metod. Mentorerna går sedan bredvid en utbildningsledare i två veckor; en vecka är de med och observerar och den andra veckan håller de i utbildning själva och en erfaren utbildningsledare finns med som stöd. Under deras introduktion diskuteras till exempel bemötande och förhållningssätt samt genomgång av studiematerial kopplat till de tre nivåerna. Hemlandsmentorerna har ingått i projektgruppens möten en gång i månaden för att få information och för erfarenhetsutbyten.

Hemlandsmentorn Arash Hosseini var tidigare deltagare i projektet. Idag är han cirkelledare och har cirklar i svenska, samhälls- och arbetsmarknadskunskap för asylsökande hos SV Örebro län.

En samordnad mottagarorganisation för en förbättrad asylmottagning

På samhällsnivå har vi arbetat för att utveckla och utvärdera en långsiktig hållbar stödstruktur och modell för mottagning, integration och etablering av asylsökande. Laxå kommun har varit projektets pilotkommun och genom kommunens asylnätverk har en förbättrad modell för asylmottagning växt fram. I nätverket ingår aktörer från kommun, myndigheter, näringsliv och ideell sektor för att tillsammans skapa förutsättningar för att

asylsökande tas emot och ges bästa förutsättningar för integration och förebyggande etableringsinsatser under asylprocessen. Arbetet i nätverket inkluderar även tiden efter asyl, för att säkerställa att arbetsmodellen fungerar hela vägen från asyl till etablering.

En följeforskare från Handelshögskolan vid Örebro universitet har studerat samverkanskonstellationen och sammanställt resultatet i en rapport. Följeforskningsrapporten beskriver hur framväxten av samordningsmodellen kännetecknas av en entreprenöriell bricolage-praktik, vilket i grova drag innebär att involverade aktörer använder de resurser som finns hos var och en för att lösa problem. I nätverket träffas aktörerna och diskuterar idéer och upplevda problem relaterade till asylsökandes situation. De utformar olika praktiska insatser med övergripande syfte att förbättra språket och kunskapen om samhället, men också att lösa olika praktiska vardagliga problem för målgruppen. Det kommunala ledarskapet spelar en central roll både i de möten som sker i nätverket, men också ute på fältet i genomförandet av olika aktiviteter. Följeforskaren menar att olika grupperingar formas och omformas dynamiskt och att aktörerna nyttjar de resurser som finns tillhands lokalt genom att personliga nätverkskontakter skapas och utvecklas. Det finns en grundläggande inställning att alla gör det de är bäst på för att skapa värden för de asylsökande. Laxås samordningsmodell kopplas samman med ett bricolage-perspektiv, där aktörer samverkar och använder resurser på nya sätt.

Bild: Claes Gunnarsson, universitetslektor Handelshögskolan, Örebro Universitet och Jessica Vidberg, enhetschef Integrations- och arbetsmarknadsenheten Laxå kommun.

I samordningsmodellen har man löst frågor på både på individ- och samhällsnivå i syfte att bidra till en förbättrad asylmottagning och en förkortad etableringstid. Det har till exempel handlat om frågor kring barnomsorg där asylsökande inte kunde närvara vid utbildningar i svenska på grund av att de saknat barnomsorg. Aktörer i asylnätverket hittade en lösning på problemet genom att anställa en person som arbetade med barnpassning. Andra sätt att lösa problemet med barnomsorg var att projektet tog fram ett intyg som utbildningsledarna skrev under och intygade att personen deltog i undervisning, vilket fungerade som underlag för utökad barnomsorg. Andra utmaningar som asylnätverket

löste handlade om personer som var i behov av körkort för att kunna ta sig till undervisningen och där privatpersoner agerade övningskörningslärare. Kombinationen av insatser på individ- och samhällsnivå har varit lyckad, där projektets utbildningsmodell gett förutsättning för individuella kompetenshöjande insatser och samordningsmodellen identifierat utmaningar och undanröjt hinder både för den enskilde individen, men också på en övergripande nivå med vinster för samhället.

Slutsatser på individ- och samhällsnivå

- hur kan vi förändra formen på normen?

I det avslutande kapitlet vill vi presentera de slutsatser vi kan se på individ- och samhällsnivå utifrån projektets arbetssätt.

Vi har identifierat olika omständigheter som påverkat möjligheten till en lyckad asylmottagning och genom intervjuer och samtal med asylsökande i verksamheten har vi fått större kunskap om några av utmaningarna. En av dessa utmaningar handlar om en bristande samsyn mellan aktörer som möter och arbetar med målgruppen. Asylsökande beskriver hur de varit i kontakt med många myndighetspersoner, utan att få en samlad information och förståelse av sin roll under asyltiden. Andra saker som beskrevs var förflyttningar mellan kommuner. Några asylsökande hade fått flytta mellan fem till sju gånger under asylprocessen, vilket gav upphov till oro och försvårade möjligheten till etablering och integration. Deras utsagor överensstämmer med det nationella program som Migrationsverket fick i uppdrag att göra under 2013. Det handlade om att kartlägga och analysera den asylsökandes väg till etablering och egenförsörjning i Sverige. Det nationella programmet visade att en enskild person i snitt hade kontakt med cirka tio myndigheter och ett 40-tal olika myndighetspersoner under asylprocessen. För individen innebar detta bland annat ohälsa, kompetensbortfall och försämrad ekonomi. I programmet presenterades förslag på lösningar, bland annat förbättrad samverkan mellan myndigheter och tvärprofessionella team och tidigare kartläggning av utbildnings- och yrkesbakgrund, något vi också erfarit som viktigt under projektperioden.

I samband med den ökade flyktingmottagningen till Sverige under perioden 2015-2016, beslutade regeringen om riktade medel till civilsamhällesaktörer för integrations- och etableringsinsatser under asyltiden. Insatserna gav asylsökande nya möjligheter till att lära sig svenska och få en god kunskap om det svenska samhället. Insatserna bidrog också till att olika samverkande grupperingar uppstod, till exempel asyl- och integrationsnätverk, i syfte att förbättra den asylsökandes situation. Vikten av samarbete, var också något som framkom i Sveriges kommuner och landstings (SKL) agenda för integration innehållande 65 konkreta förslag till regering och riksdag för att skapa bättre asylmottagande, integration och etablering. SKL skriver att det övergripande målet är att alla som kommer till Sverige ska etablera sig i det svenska samhället och på arbetsmarknaden. I agendan

beskrivs hur asyl- och flyktingmottagandet i huvudsak är ett statligt ansvar, vilket innebär att staten ska stå för de kostnader som uppkommer, men att det praktiska arbetet genomförs av kommunerna, regionerna och landstingen. Det är dessa aktörer som har en avgörande roll för ett bra mottagande i samverkan med civila samhället och näringslivet. Områden som berörs i agendan är: mottagande och bosättning, etablering på arbetsmarknaden, integration i samhället, barn och unga samt hälsa.

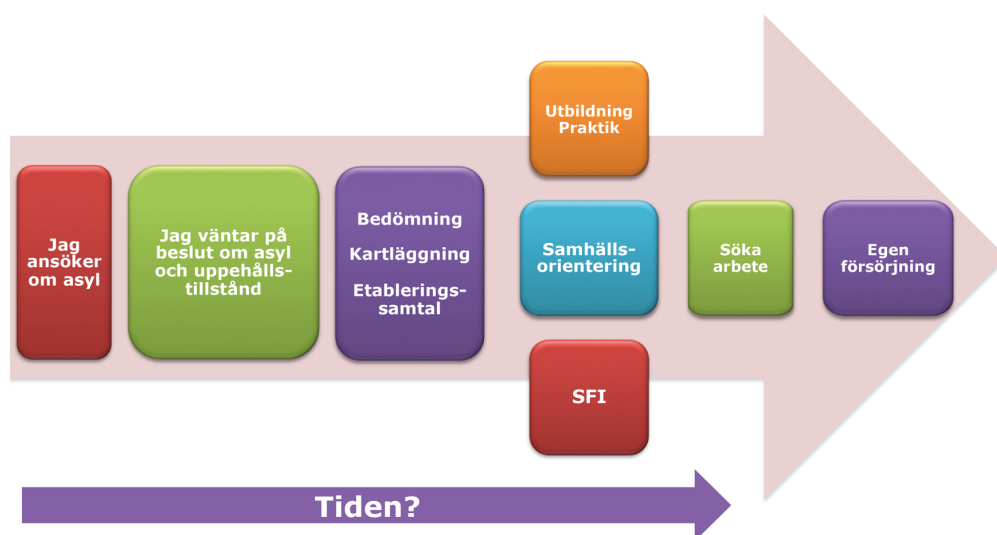
SKL:s slutsatser kring en ökad samverkan är något vi erfarit i projektet. Vi har också sett hur denna samverkan bör utgå från individen och med ett helhetsgrepp om asylprocessen. I projektet har vi följt individen från mottagning och ansökan om asyl till att personen fått uppehållstillstånd, vilket bidragit till att vi haft möjlighet att identifiera hinder och framgångsfaktorer för en lyckad asylmottagning och en förkortad etableringstid. Vår utgångspunkt har varit att alla aktörer gör rätt, men så länge insatserna sker i stuprör, kommer vi inte att nå långsiktigt goda effekter för en förbättrad asylmottagning. Idag löser alla aktörer frågor inom sitt område, vilket bidrar till att ingen har en samlad information eller kan följa individen i processen. Sätter vi individen i fokus kan vi synliggöra brister och skapa bättre förutsättningar för en lyckad asylmottagning. Projektet har haft möjlighet att följa ett stort antal individer genom alla olika insatser och anpassa vårt arbetssätt efter individernas behov. Arbetet har skett i samverkan och många gånger har aktörer gått utanför sina stuprör för att testa nya arbetssätt, vilket bidragit till att vi "ändrat formen på normen". Exempel på detta har varit samarbetet med SFI där nationella tester bidragit till att asylsökande fått en nationellt giltigt intyg som gett dem möjligheten att söka högre studier eller arbete direkt efter uppehållstillstånd.

I projektet har vi fått erfarenheter om hur civilsamhället kan ta en större roll i asyl- och integrationsarbetet dels genom samordning, men också genom att använda folkbildningspedagogiken för att ge individuellt anpassat stöd för den heterogena grupp som asylsökande utgör. I möten med målgruppen har vi sett hur enskilda aktörers beslut påverkar individen och vilka konsekvenser det får på samhällsnivå. Under en konferens som projektet deltog i, fick vi ta del av en föreläsning av Hans Abrahamsson, docent i freds- och utvecklingsforskning från Göteborgs universitet, där han pratade om vikten av att skapa synvänder genom att låta målgruppen vara medskapande i att lösa problem. De asylsökande vi mött i projektet har hjälpt oss att se nya möjligheter och skapa synvänder. Individens röst har tagits tillvara genom samtal och intervjuer och de har i allra högsta grad varit medskapande i de processer som vi presenterar i metodskriften.

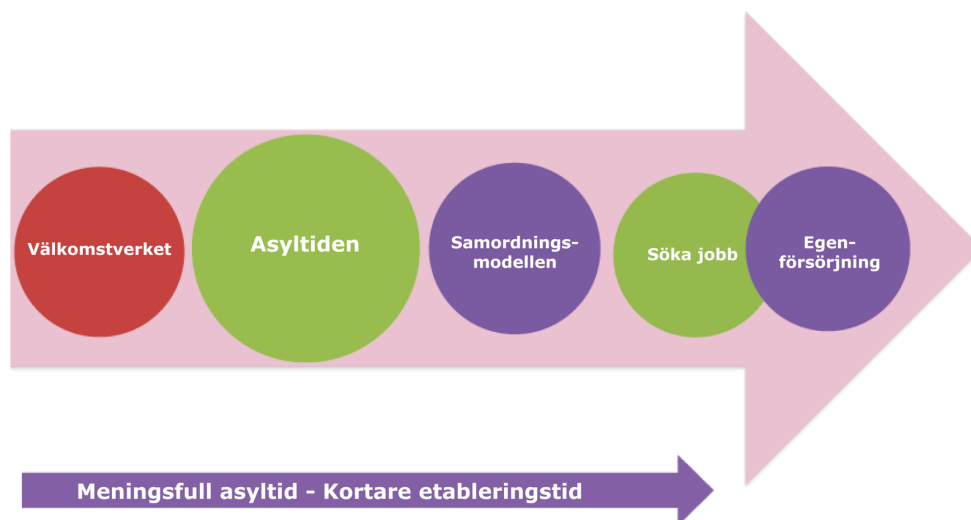
I projektet har vi illustrerat individperspektivet genom att följa en fiktiv person "Sonya" i processen från dag ett som hon anländer till Sverige, tills att hon får uppehållstillstånd och når egenförsörjning. Den första modellen illustrerar hur det ser ut i Sverige idag för Sonya i asylprocessen och nästa bild illustrerar Sonyas resa efter att projektet förändrat

asylmottagningen.

I bilden nedan ser vi hur Sonya söker asyl och befinner sig i asylprocessen utan att det händer någonting. Sonya träffar många olika myndigheter och handläggare som ger henne bristfällig information under de år hon vistas i asylprocessen. Under dessa år kan hon ingen svenska och saknar kunskap om det svenska samhället, vilket innebär att hon befinner sig i ett utanförskap med psykisk ohälsa som följd. Sonya får uppehållstillstånd och blir kommunplacerad och först då genomförs kartläggningssamtal och hon blir inskriven i etableringen. Sonya erbjuds SFI och får stöd inför att söka arbete. Sonya befinner sig i Sverige många år efter etableringen innan hon får anställning, och detta först efter att hon varit föremål för många olika projekt och insatser som bekostats av samhället.

I nästa bild har vi genom projektet skapat förutsättningar för Sonya till en välkomnande asylmottagning där hon får träffa alla myndigheter under ett tak samt får ingångar till föreningsliv och fritidsaktiviteter. Sonya får under asyltiden lära sig svenska anpassad för henne som är analfabet, samtidigt som kommunen ordnar med barnpassning. Hon får också stöd i att skriva CV och lär sig om svensk arbetsmarknad med ingångar till lokala arbetsgivare på orten där hon bor. Sonya får uppehållstillstånd och kan hoppa över SFI genom att hon redan vid inträdet kan tenta av D-kursen. Sonya får anställning av en arbetsgivare som hon haft kontakt med under asyltiden och har gått med i en hantverksförening samt deltar i en studiecirkel om affärsutveckling.

Sonya symboliserar flera av de deltagare som ingått i projektet. Vi kunde med hjälp av projektet förkorta etableringstiden för ett stort antal personer genom projektet och den högra bilden visar vad som hände när vi "ändrade formen på normen" och ändrade arbetssätt samt samverkade kring individen.

Avgörande för att lyckas med en framgångsrik asylmottagning har varit att erbjuda individen olika aktiviteter under asyltiden för att motverka passivisering och ge framtidstro. Att flytta insatser från etableringen till asyltiden har, förutom individuella vinster, också gett synergieffekter för en förkortad etableringstid med minskade kostnader för samhället. Samtidigt har vi fått insikt i att framgången i vårt arbetssätt inte enbart handlat om att vi flyttat insatserna från etablering till asyltid, utan av största vikt har varit användandet av en arbetsmodell som fungerat som ett kitt mellan relations- och prestationssamhällen, där folkbildningen fungerat som en slags stötdämpare och skapat förutsättningar för egenmakt och påverkan hos individerna. I nästa stycke förklaras vad som menas med prestations- och relationssamhällen.

Många av de personer som flytt till Sverige idag kommer från något vi kallar för relationssamhällen och möter det svenska prestationssamhället. Personer från relationssamhällen hjälper varandra inom familjen med olika sysslor, och i Sverige bidrar du till samhället genom att betala skatt och får på så sätt ta del av samhällets olika funktioner. Frågor kring till exempel barnomsorg och arbetsliv påverkas av krocken mellan människor från olika samhällsstrukturer, där Sverige erbjuder barnomsorg, men möts av rädslor från familjer som inte vill eller vågar lämna bort barnen. Vi har erfårit hur folkbildningen kan vara en brygga mellan dessa två världar. Ideell sektor kan genom sitt förhållningssätt och sin pedagogik överbrygga dessa två världar.

Idag pågår ett omfattande förändringsarbete i Sverige, bland annat med utgångspunkt i Mottagandeutredningen, där regeringen under 2015 gav en utredning i uppdrag att föreslå åtgärder för att skapa ett system för mottagande och bosättning av asylsökande. Utredningen blev klar under 2018 och i betänkandet av Mottagandeutredningen (SOU 2018:22) "Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande" presenteras ett huvudförslag där staten, kommunerna och landstingen tar ett gemensamt ansvar för mottagandet. Centralt i utredningen har varit åtgärder för att minska bristen på helhetsperspektiv i mottagandet, vilket lett till långa väntetider, försenad etablering och höga samhällskostnader. I mottagandeutredningen föreslås åtgärder för att använda resurser tidigt under mottagandet i syfte att individerna ska hamna rätt från början och etablera kontakt med myndigheter. Andra åtgärder som identifieras är att väntan ska användas aktivt till exempel med obligatorisk samhällsinformation och att individen ska etableras i Sverige. Mottagandeutredningen menar att en snabb och effektiv start i Sverige ger vinster för såväl den enskilde som för samhället. Ankomstcenter ska inrättas där asylsökande får träffa relevanta aktörer under ett tak. Andra insatser i utredningen visar behovet av en tydlig samhällsinformation som ger den asylsökande kunskap om landet man vistas i och vad som förväntas av mig som ny i Sverige. Språkundervisning är central och även kunskap om arbetsmarknaden. Insatserna ska trappas upp och de som vistats i Sverige en längre tid ska få fördjupad information.

Vi ser också att insatser under asyltiden kan skapa förutsättningar för en välkomnande mottagning, samtidigt som de bidrar till samhällsekonomiska besparingar. De senaste åren har asyltiden varit mer av en "experimentell arena", där inga större förväntningar finns av samhället. Ideell sektor har fått tillfälliga medel av staten för riktade insatser, men av kortsiktig karaktär och med sporadiska insatser ojämnt fördelade över landet. Vi tror att lösningen ligger i att skapa långsiktig hållbara lösningar där Sverige tar ett helhetsgrepp om individens mottagning från asyl till uppehållstillstånd. Ett sätt kan vara att sätta individen i centrum och ompröva traditionella arbetssätt, som vi gjort i projektets utbildningsmodell. Det handlar också om att hitta nya sätt för samverkan där vi går utanför ramverket och finner nya lösningar, även de baserade på individens behov.

Hur vill du ändra formen på normen?

Använd gärna våra sammanfattande slutsatser på individ- och samhällsnivå nedan, som ett diskussionsunderlag för hur ni vill arbeta lokalt med en förbättrad asylmottagning och en förkortad etablering.

SLUTSATSER, Individnivå – utbildningsmodell
Bygg relationer med deltagarna, skapa tillit och förtroende
Lyssna, bekräfta och ha ett välkomnade arbetssätt
Använd flerspråkiga ledare med kunskap om andra kulturer
Var flexibel och utgå från tidigare erfarenheter hos deltagarna
Ha kontinuitet i verksamheten och låt inläringen få ta tid
Använd nivågradering för språkmässigt homogena grupper
Skapa ett mångfaldens klassrum där alla ges samma rätt att delta
Ge deltagarna möjlighet att påverka innehåll och ta ansvar för sin egen inläring
Utöka klassrumsundervisningen i en vardagsnära kontext, till exempel med studiebesök och externa föreläsare
Erbjud praktisk svenska i samarbete med föreningsliv där deltagaren får träna konversation
Bidra med sociala nätverk genom att involvera föreningslivets aktörer

SLUTSATSER, Samhällsnivå - Samordningsmodellen
Erbjud förberedande insatser under asylprocessen för att rusta individen
Öka individens möjlighet till påverkan och egenmakt under asylprocessen
Följ individen i processen
Breda samverkan med andra aktörer och samordna insatser för asylsökande
Utgå från individen och använd resurser på nya sätt
Var lösningsinriktad och se möjligheter
Våga utmana traditionella arbetssätt
Skapa förutsättningar för en större förståelse för kulturkrockar
Erbjud insatser för hela familjen
Ta tillvara lokala möjligheter, till exempel lokala behov av arbetskraft